

Самур

№ 5 (264) 2013-йисан 22-май

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Тбилисида Мирзе Фетели Ахундован къвал-музей вилкан къайдадиз хкана кардик кутунва. Музейдин дарамат гуьнгубна хутаз Азербайжандин Гьукуматдин Нафтладин Компаниди куьмек ганва.

Къубада рекъемдин телевидение патал цийи станция эцигна кардик кутунва. 73 метрдин къакъанвиле авай вышкади 4 райондиз 12 программа трансляция ийидай мумкинвал гуда.

Москва дуньядин виридалайни гзаф паркар авай шегъеррикай сад я. Ам планетадин виридалайни къацу шегъердиз элкъуьрун патал гьукуматди 30 миллиард манат пулунин такъатар чара авунва.

Америкадин Садхъанвай Штатрин дустагъханайра жегьил тахсиркарриз урусрин литературадин куьмекдалди цийи тербия гузва. И карда Достоевскийдин эсеррикай генани гегъеншидиз менфят къачузва.

ЧИ ТАРИХДИН ГЕЛЕР

Женг. Шикил Чугурди Сейфеддин Сейфединов я.

КВАХЪЗАВАЙ ЧІАЛ ХВЕНА

Исятда Китайда 55 миллетдин векилар яшамеш жезва. Ина чара-чара миллетриз ва халкъариз сад хъиз къайгъу къалурзава. Къадардал гьалтайла тИмил тир халкъар, абурун квахъзавай чІалар хуьн патал гьукуматди вири жуьредин алахъунар ийизва.

Са шумуд агъзур касдикай ибарат тир наси халкъдин чІал алай вахтунда пиктограммкай менфят къачузвай тек са чІал я. Наси чІала 1400 пиктограммкай анжах 476 кардик ква. Абуру вири санлай 2 агъзур гаф арадал гъизва.

ЧІал квахъунихъ къилди себеб авай. Чпин дунья дегишарай кІел-кхъин чидай ксар кучукдайла абурухъ галаз санал хайи

чІалал кхъенвай ктабар ва текстерни кучукзавай. Гьа икІ, наси чІалан ктабар амукъзавачир, кІел-кхъин чизвайбурун къадарни къвердавай тИмил жезвай. Дегъ чІал квахъиз акур Китайдин гьукуматди чкадин агъалийривай ктабар кучукдай адет тергун тІалабна. Агъалияр рази хъана. Гьукуматди насияр яшамеш жезвай Лицзян вилаятда дидед чІал чирдай мектебар кардик кутуна. Гила насийрин аялри мектебра гьам китай, гьамни дидед чІал чирзава. Вилаятда гьакІни насийрин музей арадал гъанва. Ина наси чІалал кхъенвай къадим текстер, абурун музыкадин алатар, милли пекер ва маса экспонатар кІватІнава.

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

Лезгийр къегьал, жезгчи, вафалу, гайи гаф къилдиз акъуддай, илим ва алимар пара кІандай, мугъмаперес, акъири чпин къене патан дуньядив къазвай, къакъан буйиди, расу чІарарин, къилхрал гьалтайла умун, дерин фагъумар авай, къенят ийиз алакьдай, рикІ михъи инсанар я. Абурун зегъметдал, кІелунал, тІебиатдин сирер чирунал гзаф рикІ ала. Лезгийри чпин чІалаз ва адетриз икрамда, абур хуьн, гележес несирагъ агакъарун патал вири жуьредин алахъунар ийида.

Владимир де Лиль-Алем,
алим,
1875-йис.

Женг - викигъвал
лигимардай
чад я.

Лезги халкъдин
мисал

Xəbərlər

www.samurpress.net

ŞƏKİNİN KƏND YOLLARI TƏMİR EDİLİR

Şəkinin Baş Göynük kəndinin yolları 30 il əvvəl təmir olunub. Ötən müddət ərzində kənd bələdiyyəsi yolları təmir etməkdə istəssə də, sonradan namolüm səbəblərə görə, bu iş dayanıb. Yağışlı havada bu yollarda vəziyyət daha acınacaqlı olur. Hazırda uzunluğu 15 km olan Göynük - Şəbalid kəndləri arasındakı yolun təmirinə başlanılıb. Artıq yolda torpaq bərkitmə və genişləndirmə işləri aparılır. Sonra isə həmin yola asfalt örtüyü döşənəcək. Növbəti mərhələdə kəndə keçid üçün qurulan qədim körpü də təmir olunacaq. Bu ilin sonuna kimi 31 il təmir olunmayan kənd arası 6 km yol da əsaslı təmir olunacaq.

MƏHKUMLAR ƏFV OLUNDU

"Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında" Milli Məclisin 7 may 2013-cü il tarixli qərarının Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin tabeliyində olan müəssisələr üzrə icrasını davam edir. Qərarın icrasına başlanılan gündən indiyə kimi Penitensiar Xidmətin tabeliyində olan müəssisələr üzrə amnistiya qərarının təsir dairəsinə düşən 250 nəfər məhkum azadlığa buraxılıb.

BAKİ METROSUNUN YENİ STANSİYALARI

Bakı metrosu haraya qədər "uzanacaq"? Bu sualı Bakı metropoliteninin baş mühəndisi Humay Hümətov cavablandırır: "Avtovağzal", "Memar Əcəmi 2", "Həzi Aslanov 2" stansiyaları tikilir, "28 May" metrosu rekonstruksiyaya olunur. Gələcəkdə şəhərin digər bölgələrində də stansiyalar tikiləcək. "Həzi Aslanov" və "Xətai" stansiyalarını yeni metro xətti birləşdirəcək və burada 3 stansiya fəaliyyət göstərəcək. Suraxanı rayonunun iki qəsəbəsində - Köhnə Günəşli və Yeni Günəşli qəsəbələrində yeni metro stansiyaları tikiləcək. Hələ 2011-ci ildə Xudu Məmmədov kəçəsində "Həzi Aslanov" stansiyasının ikinci keçid stansiyasının tikintisinə başlanılıb. Bu stansiyadan Köhnə Günəşli qəsəbəsinə doğru tunel qazılır. Köhnə Günəşlidə yeni stansiya Kərcip zavodunun yanında, Yeni Günəşlidə isə parkın yanında açılacaq. Həmin stansiyaların tikintisinin 2017-ci ildə başa çatdırılması nəzərdə tutulur".

HƏMİŞƏ İZİ QALAR

Qusarın tanınmış təsərrüfat başçıları sırasında Tağı Bağirovun adı hörmətlə çəkilir. Çünki Sovet dövrünün bəzi sət qanunlarını yazılmamış qanunlarla, insanpərvərlik, xeyirxahlıq, rəhmədilik kimi nəcib keyfiyyətlərə əvəz etməyi bacaran, insanlara yaxşılıq etməyə çalışdı. Ona vəzifə sahibi kimi deyil, prinsipial və ədalətli insan, ağısaqqal kimi hörmət edirdilər. Yüzlərlə adama kömək elini uzatmış, xeyirxah əməlləri il təkə Qusarda deyil, həmçinin qonşu Quba və Xaçmaz rayonlarında da ad çıxarmış Tağı Bağirovun sözləri elin yaddaşında qalıb: "Yaxşılığın da, pisliyin də izi qalır. Çalış həyatda yaxşı izi qalsın".

Bu ibrətəməz kəlamir sonradan onun övladlarının həyat devizinə çevrildi. Onu uşaq atasının ailədə keçdiyi "insanlıq" dərsi" öz bəhrəsini verdi. Övladları onun layiqli davamçıları oldu. Belə davamçılardan biri də Mayıl Bağirovdur.

1948-ci ildə Qusarın Urva kəndində həyatə göz açan Mayıl Tağı oğlu Bağirov hələ uşaqlıqda zəhmətkeşliyi ilə seçildi. Həm dərslərini yaxşı oxuyar, həm də tətil günlərində təsərrüfat işlərində valideynlərinə kömək edirdi. Torpağa bağlılıq onu Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutuna gətirdi. Beş il burada təhsil alıb Qusara qayıtdı. Bir müddət "İl Beynəlmiləl" sovxozunda aqronom, Partiyanın XXIII qurultayı adına sovxozda baş aqronom və Xaçmaz rayonunun Qusarqay Zona Elmi-Tədqiqat Təcrübə Stansiyasında elmi işçi vəzifələrində çalışdı.

1981-ci ildə bacarığı və təşkilatçılığı ilə diqqəti cəlb edən 32 yaşlı gənci Qusarın ən iri toxumçuluq təsərrüfatı sayılan Partiyanın XXIII qurultayı adına sovxoz direktor təyin etdilər. Burada çalışdığı yeddi il ərzində o, nəinki doğma kəndini, həm də bütün rayonu respublikada şöhrətləndirdi.

Sovxoz üç-dörd il ərzində respublikanın qabaqcıl təsərrüfatları sırasına çıxdı. O, tezliklə iqtisadi cəhətdən möhkəmlənən sovxozu tikinti meydanına çevirdi. İlk növbədə 25 nəfərdən ibarət xüsusi tikinti briqadası yaradıldı. Bu briqadanın və sovxoz əməkçilərinin xiyandan köməyi ilə Urva kəndinə 4 kilometrlik yol çəkildi. Əhəlinin icməli suya olan tələbatının ödənilməsindən ötrü yeni kəmərlər işə salındı. Bir neçə ferma tikilib istifadəyə verildi. M.Bağirov o vaxt çoxlarının qeyri-mümkün hesab etdiyi bir mühüm sosial problemin həllinə nail oldu: Urvaya qaz kəməri çəkirdi, idarə binası, uşaq bağçası, hamam inşa olundu. Kəndin mərkəzi abadlaşdırıldı, Böyük Vətən müharibəsi iştirakçılarının şərəfinə əzəmətli abidə-kompleks ucaldırıldı, Urva Palasa kəndində 10 yaşayış evi tikildi. O dövrdə bir təsərrüfatda bu qədər tikinti-abadlıq işlərinin görülməsi möcüzə idi. Ona görə də M.Bağirovun rəhbərlik etdiyi təsərrüfatı tezliklə həm rayonda, həm də respublikada nümunə göstərməyə başladılar. Mətbuat, radio və televiziya buradakı quruculuq işlərini geniş işıqlandırdı. Mayıl Bağirov qurub-yaradan, səriştəli təsərrüfat başçısı kimi şöhrətləndi.

1987-ci ildə, ömrünün 37-ci baharına qədəm qoyanda o, Qusar Rayon XDS İcraiyyə Komitəsinin sədri kimi məsul vəzifəyə irəli çəkildi. Sovet quruluşunun son dövrlərində, təzadlarla dolu "yeni-dənəqurma" illərində belə vəzifədə işləmək o qədər də asan deyildi. Bu, elə bir dövr idi ki, hamı nə işə gözləyirdi, çoxlarının əli işdən söyümüşdü, quruculuq deyil, dağıdıcılıq meyillər gətirdikcə güclənirdi. Belə bir vaxtda Mayıl Bağirov bir çox başqa rəhbərlərdən fərqli olaraq, doğma rayonu üçün əlinəndən gələni edirdi. Onun zəhməti hədəfə getmədi. Qusarda yeni konserv zavodu işə salındı, şəhərin kanalizasiya sistemi yenidən quruldu, böyük avtovağzal binası, 1100 qəridür yeri olan məktəb inşa edildi. Bundan əlavə 17 kənddə dəyirman tikildi, ayrı-ayrı kəndlərdə 30 yaşayış evi tikilib istifadəyə verildi, iki kəndə icməli su kəmərləri çəkildi. "Hər kəsə fərdi mənzil" programının müəlliflərindən biri olan M.Bağirovun yaxından köməyi ilə Qusarda fərdi yaşayış binaları tikildi.

Azərbaycanın müstəqillik qazanması ilə bağlı olaraq, M.Bağirov bir sıra digər vəzifələrdə çalışmalı oldu. Lakin harada işləməsindən asılı olmayaraq, əvvəlki kimi təşəbbüskarlıq və yaradıcılıq əzmi ilə çalışdı. Qusar Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının I müavini, humanitar məsələlər üzrə müavin, Respublika Nazirlər

Kabinetinin millətlərəarası münasibətlər şöbəsində I dərəcəli mütəxəssis, fəvqəladə hallar şöbəsində referent işləyəndə də belə yadda qaldı.

1991-1994-cü illərdə Bakı İdarəetmə və Politologiya İnstitutunda qiyyəli olaraq ikinci dəfə ali təhsil alan Mayıl Bağirov politoloq ixtisasına yiyələndi. 1994-2000-ci illərdə o, Qusar Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının humanitar məsələlər üzrə müavini vəzifəsində çalışdı. Rayon məşə təsərrüfatının dözülməz vəziyyəte düşdüyünü görəndə təcrübəli təsərrüfatçı buraya direktor təyin etdilər.

Məşələrin talan edilməsinin qarşısını alan direktor burada yeni nəzarət sistemi yaradı. Baxımsız qalmış idarə binasını əsaslı təmir etdirib, kifayət qədər texnika aldı. Yardımcı təsərrüfatın fəaliyyətini canlandırdı və ilk dəfə olaraq tıngliclik başçısının humanitar məsələlər üzrə müavini vəzifəsində çalışdı. Yaşllaşdırma tədbirlərinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar həmin təsərrüfatdan rayonun idarə və təşkilatlarında, təhsil ocaqlarına məmnənnas olaraq minlərlə müxtəlif növ ting verildi.

Vaxtilə qırılmış məşələrin bərpa olunması məqsədilə on hektarla sahədə yeni məşələr salındı. Məşə təsərrüfatı eyni zamanda taxılçılıq, arıçılıq və cır meyvə tadarükü ilə məşğul oldu. Bu da təsərrüfatda milyon manatlarla əlavə gəlir gətirdi. M.Bağirovun təşəbbüsü ilə Qusarda nəzərdə tutulduğundan üçqat çox yeni məşələr salındı. Onun Qusar, Hil və Həzrə meşəçiliklərini yaratması həm məşələlərə nəzarətin, həm də əhaliyə xidmətin keyfiyyətini yaxşılaşdırdı.

M.Bağirovun təşəbbüsü ilə rayonda dekorativ ağac və kol cinslərinin yetişdirilməsi üçün təcrübə tıngliyi yaradıldı. Burada respublikada ilk dəfə olaraq Şərq çinarı, sər, eldar şamı, küknar, kolvari jəsmın yetişdirildi. Qusar şəhəri ətrafında, Ukur, Kiriq, Həzrə və başqa kəndlərdə çay sahillərinin məhsuldar torpaqları yuyub aparən sel sularına qarşı dərın və möhkəm köklərə malik ağaclarından xüsusi zolaqlar yaradılması planı işləni hazırlandı.

Mayıl Bağirovun həmin illərdəki fəaliyyəti ilə bağlı belə misalları çox çəkmək olar. Yenilikçi olması ilə seçilən, elin mənəfeyini uca tutan, halal zəhməti ilə insanlara nümunə olan Mayıl Bağirov ata yolunun layiqli davamçısı kimi tanını. Belə əməllərin işə həmişə izi qalar.

Vaxtilə məsul vəzifələrdə çalışmış, doğma rayonunun abadlığında ötrü əlinəndən gələni etmiş Mayıl müəllimin bu günlərdə 65 yaş tamam olur. Ona cənsağlığı və həyatda yeni uğurlar arzulayırıq.

M. MƏLİKMƏMMƏDOV

АЯЛРИН КЪАЙГЪУ ЧІУГВАЗВА

Россиядин Президент Владимир Путин РФ-дин Гьукуматдин Думадиз теклифнавай проектдив кьадайвал, гила и улкведа мигрантрин аялризни яшамш жедай ихтиярар гуда. И кар патал аялри пуд йисуз Россиядин мектебра келдун бес я.

Чнин мукьва-кьилияр постсовет маканда яшамш жезвай аялрив юкьван мектеб кубтягьайла аттестатдих галаз санал Россияда яшамш жедай ихтияр гудай документар вугузва. Цийн кьанун кьабулайгьла, азербайжанви мигрантрин аялривайни Россияда яшамшиш жедая.

Фольклор халкьдин хазина я. Мегьамед Гьажиев

БАХТАВАР ТИР ЧПИРРИН ХУЪР

Бахтавар тир Чпиррин хуър,
Хуър серин я гуьнедаллаз.
Пуч хьана хьи, жегьил уьмур,
Пуд кепекдин дуньедаллаз.

Кьакьан дагьдиз гар акьатрай,
Яр аргьгьиз физ тежервал.
Заз тахьай вун месе гьатрай,
Це лагьайди гьиз тежервал.

Ярди гьайи инжи векьер
Хьчалзавай я хьици кьуш.
Я диде на вучиз ханай,
Икьван дердер Чугвадай руш?

Ирид патях зар чкьизва,
Яр ацукьай тахтункай.
Я сад Аллагь, заз куьз ганач,
Виридаз гай бахтункай?

Пешерикай килигда заз,
Цьвер навай яру багьли.
Ваз зи клани яр акунан,
Базардаллай зи хуьрегьли.

Я гада, вун нин гада я,
Чар кхьидай кьелем хьтин.
Ви суракьар гьин патай я,
Эсли квяхьай Керем хьтин.

Кьацу багьдин регьелдаллай,
За яд гайи кьелем хьанач.
И дуньядал валай гьейри
За сир гайи кьелем хьанач.

Дагьдин равар кукьлар хьана,
Эхиз жени и харариз?
Яр алатна чи магьледай,
Ян аватна чи варариз.

Я сад Аллагь, гьамд хьурай ваз,
И дуньядал гьуьл акьудай.
Заз ви ацлай кьвалер кьандач,
Зи кьилелай гьил алудай.

Я сад Аллагь, чир ая заз,
Жуьванд гьим я, патанд гьим я.
Цавай физвай кьариб кьушар,
Зи яр авай ватан гьим я?

Гардандавай кагьрабаяр,
Цел фьанда зун ваниз-ваниз.
Идарада зи яр ава,
Акатайдан дуван ийиз.

Чуьнгуьр ягьиз, мани лугьуз,
Зун шпириз ава Керем.
Несиб тахьай кьени кьелем,
Ви дердиндай хьана верем.

И патара живер-марфар,
А патарин гьалар гьикл я?
Зи гьалдикай хабар кьуртгьла,
Гьа ваз акур сефил рикл я.

Гьарай кьачуз кьванералди
Яд гьалчзавай дили Самбуур.
Ирид йисуз рекьер хуьдай,
Аллагьди заз гурай сабуур

Кьцар райондин Чпиррин хуьруьн-
згьли Фиршата Кьурбановадин
меселай кхьейди:
Жемила ЗАЛОВА.

ЧИ ЛИТЕРАТУРАДИН АХЪАЙИЗ ТАХЪАНВАЙ ЧИНАР

ЛЕЗГИ ГЪАМДИ

(XIV - XV виш йисар)

(Эвел газетдин 2013-йисан
27 - апрелдин тилтда)ЖЕНГИНА
АВАЙ ШАИР

Аваранви Гьамдидин къушундин суракъда аваз Къуба галайнихъ атай монголриз лезгийр садлагъана терг ийиз клан хъана. Амма абуру басрух гудалди Гьамдиди вичин къушун дагълар галайнихъ ялна, душмандин хура акъвазун патал гъазурвилер акуна. Монголривай иниз анжах сал жигъиррай къвез жедай. Ихътин чкада чапхунчийрин вилик пад къун четин тушир. Дяведин эхир къил гьикI жедатIа фагъум тавур монголлар даркалда гъатайла лезгийри садлагъана абуруз басрух гана. Хъелерин марфади ва къванери душмандин пемпе цавуз акъудна. Къилел цай алаз акур чапхунчийриз дяведикай къил хъудиз клан хъана. Анжах лезгийри къулухъ элъкъедай рекъер къунвай. Къве йикъан къене гзафни-гзаф аскерар квадарай монголрин къушундин къулухъай къвезвай кIеретри вилчин акхун тавуна гъарсаддин майдандиз чеб къилихъди веьгена. Амма лезгийри абурув вил ахъайиз тунач, геле къеъвезвай чапхунчийриз вижеваз гъяд ягъана. Чеб лезгийри элъкъурна царше тунвайди къатIай монголрин къил-къилел аламачир. Эхирни чеб есирда гъатуникай игътияж хвейи абуру муьгъугъ тахъана, эхирдалди женг чIугун кIарардиз къачуна. Амма къве йикъалай чархунчийрин кIвачер чиликай хкатна. Умудсузвили агажарнавай монголриз гъар гьикI хъайитIани лезгийрин хурукай хкатиз кланзавай. Хурукай хкатун паталди лагъайтIа, анжах са рехъ авай эхирдалди женг чIугун.

Лезги Гьамдидин ниятин эхирдалди женг тухун тир. Адаз шудралди хуьрериз цай ягъанвай, паб-аял талана агъзурралди инсанрин къилер атIанвай чапхунчийрин техвел къуьл илисиз кланзавай. Илсин авуна. Къати женгера монголрин тIач таванай авадарна душмандал уфтан хъана. И вакъайири лезги Гьамди вириниз сейли авуна ва сифте яз Куьре пачагълуьгъ цийи женгера адаз арха хъана. (Килиг: Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией. Под ред. Н.И.Весселовского, т. П. СПб., 1892, с. 397).

Архайризни къумекриз, лагъайтIа, гзаф игътияж авай. Душман гужлу тир ва са женгина уфтан хъуналди крар тукъуьзвачир. Мукъуь патахъай, девир вич ака-хъайди тир ва вири лезгийр душмандин винел санал фена кланзавай вахтунда халкъ пайи-паяр ийизвай вакъияр къиле физвай. VI виш йисан эвелра арадал атай ва 700 йисалай гзаф яшамш хъайи лезгийрин къилдин Лезган (Лезгистан) гъукумат XIV виш йисалай къил кутуна чара-

чара гъвечи гъукуматриз (пачагълуьгъриз) пай жез гатIумна. Чи чилерал къиле феи и гъаларикай сифте яз хъей машгъур араб тарихчи ва сиягъатчи Йакъут Ибн Абуддлагъ ар-Руми ал-Гъамавиди (1179-1229) вичин "Му'дjam ал-булдан" ("Алфавитдалди уьлквейрин сиягъ") тIвар ганвай географиядин гафарганда Лезгандин сад тир гъукумат са шумуд чкадал пай хъанвайди, ам тек маликиди ваь, маликри идара ийизвайди къалурнава. (Килиг: Jacut's Geographisches Wörterbuch... hrsg. von F.Wüstenfeld, I.Leyptzig, 1866, s. 438).

Араб тарихчийри малумат гузвайвал, Лезган Къафкъаздин виридалайни чIехи гъукуматрикай сад тир. Аданни Ширвандин арада умуми тир сергъятар авай. (Килиг: ВГА, I, 192; СМОМПК, вып. 29, с. 31). Лезган гзаф къудратлу гъукумат тирвилей арабрин географ Абул-Гъасан Али ибн ал-Гъуьсейн ибн Али ал-Масудиди X виш йисан юкъвара хъенай: "...Адан пачагълуьгъдин (Ширваншагъдин) даях вичихъ луьгуз тежер къван гзаф агъалияр авай ал-Лакз пачагълуьгъ (мамлака) я." (Килиг: Masoudi. Les Praries d'or. Texte arabe et trad. par B.Meynard et P. de Certeille, P. Paris, 1848, pp. 5-6; Минорский В.Ф. История Ширвана и Дербенда X-XI веков. М., 1963, с. 112). А вахтунда къуниш Маскат (Муьшкур-М.М.) пачагълуьгъни Лезгандин тIаьсирдик квай. X виш йисан къвед лагъай паюнилай гатIумна Ширван гужлу хъана ва XI виш йисан сифте къилера Маскат адан тIаьсирдик акатна.

Тарихчийри къхизвайвал, XIV виш йисан эхирра ва XV виш йисан эфелра Лезгистандин чилерал Ахцегъ, Къурагъ, Хив, Рутул, ЦIахур, Тпиг, КIеле хътин гъвечи гъукуматар арадал атана. Идалай гъейри са бязи чIехи ва гужлу хуьрер къиле авай жемятирнин пайда хъана. Абурухъни чпин къуватар, къушунар авай. И жемятирник Рича, Хнов, Аваран ва масабур акатзавай. (Килиг: Памятники дипломатических и торговых сношений Московской Руси с Персией. Под ред. Н.И.Весселовского, т. П. СПб., 1892, с. 27; Лавров Л.И. Рутульцы в прошлом и настоящем. - "Кавказский этнографический сборник", М.-Л., 1962, с. 118).

Лезгистан пайи-паяр хъанатIани, а чIавуз лезгийр душмандин винел санал фенай. Гъвилей абурулай чпин чилер хуьз алакънай. 1395-йисуз Тимурленг монголрин аксина женг чIугур гуржийриз къумек гаийи лезгийрилай къисас вахчун патал Лезгистандиз атана. Гуржийрин ва осетинрин тарихчийри къхизвайвал, дагълар, дереяр, дъьзенлухар Тимуран гъуьл хъиз лепе гузвай къушунривай ацIанвай. Гуржистан къилий-къилиз цай яна виран тур ада, лезгийриз генани чIехи дуван къуна. Вишералди диншегъиярни аялар цIуз веьгена кана. ЯтIани адавай лезгийр къилий-къилиз муьгъуь-

гъариз хъанач. Гъавилей 1404-йисуз архиепископ Иоани де Галонифонтибуса вичин "Дуьнья къатIунин ктабда" хъенай: "Тимурленгиз лезгийрин дагълар рам ийиз клан хъана ва ада 100 агъзур къушун кIватIна. Амма лезгийри монголлар акI кукIварна хъи, Тимурленга вичин къушун къулухъ чIугуна, дяведилай гъил къачун патал эмир гана."

ЦИЙИ
БАСРУХАР

Са йис алатайдалай къулухъ Тимурленга цийи къилелай Дагъустандизни Лезгистандиз басрух гана. Тарки ва Леваша къур ада, даргийрин чилерин чIехи пай чапхунна. А чIавуз даргийри гъеле мусурманвал къабулнавачир. ГъакI ятIани фадлай мусурманар хъанвай аваррин ва лакрин яракълу къуватар женгина даргийриз къумек гуз атанай. КъецIи Тимуран тарихчийр и кардал мягътел хъанай. Абуру хъенвайвал, дагъвийри сад-садаз мукъувай къумек гуз, эхирдалди женг чIугузвай.

Дагъустандин халкъарин садвал ва къеъгалвал акурла Тимурленгак гзаф хъел акатна. Гъавилей ада Ушкужа кIеле къадайла чкадин агъалийрин къилел луьгуз тежер къван чIехи мусибатар гъана. КъацIалай алатай чапхунчиди лакринни аваррин къушунар кукIварна кIеле къур вахтунда акъван инсанар яна къенвай хъи, мейтрикай шумудни са тепеяр арадал атанвай. Тимурленган тарихчийри къхизвайвал, идалди сердердин хъел элъкънач. Ада мад къуд кIеле къуна. Аркас ва Кадар кIелеяр чиливди сад авуна, хуьрериз цай ягъана. Зирехгерандин агъалийриз зулум авуна, ахпа "къенвай" Къайтагъдай Дербендиз атана. Са гафуналди, Тимурленга кефер-рагъакIидай Дагъустандин агъалийрин чIехи паяр къирмишна. (Килиг: Магомедов Р.М. История Дагестана. Часть I. Махачкала, 1983. С. 55).

Монголрин цийи басрухрин вилик пад къун патал лезги вилатрин гъакимри къуватар галкIурун къарардиз къачуна. Ахцегъ, Къурагъ ва Хив пачагълуьгъри санал душмандин хуруз 10 агъзурдин къушун акъудна. Рутул, ЦIахур ва Тпигди 6 агъзурдин къушун тукъуьрна. Хнов ва Рича жемятири 4 агъзурдин атлуйрин къушун гъазурна.

КIеле пачагълуьгъди Аваран, Аванар, Хъил, Агалахур, Агар жемятирнин къуватарни кIватIна 12 агъзурдин къушун арадал гъана. Гъакимри аваранви Гьамди и къушундин сердервиле тайинарна. Тарихчийри къхизвайвал, санлай лезгийрихъ а чIавуз монголрихъ галаз женг чIугун патал 35 агъзурдин къушун авай.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ.
(Гуьгъ ама)Халкъ хвейи
къеъгалар
рекъидач.Лезги халкъдин
мисал

Хабарар

www.samurpress.net

ГУРЛУЗ
КЪИЛЕ ФЕНА

АЗЕРБАЙЖАНДА

Дуьньядин тIвар-ван авай сиясатчи Гъейдар Алиеван 90 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу мярекатар гъам Азербайжанда, гъамни къеъцепатан уьлквейра гзаф гурлуз къиле фена. И гурлувал чи уьлкведин агъалийри хъсандиз къатIана. Абуру вири шегъерра ва районар шадвилер авуна, чIехи регъбер рикIел хъана, адалди дамахна. Са бязи къеъцепатан уьлквейра Гь.Алиеваз гуьмбетар хкажна, наркар кутуна, къуьейризни проспектриз адан тIвар гана. Гъам чи, гъамни къеъцепатан уьлквейра машгъур сиясатчидай шумудни са ктабар чапдай акъудна.

29 РАЙОН ПАТАЛДИ

Азербайжан Республикадин Президент Ильгъам Алиева уьлкведин 29 райондин 310 агъзур агъалияр яшамши жезвай 104 хуьр дигидай ва хъвадай целди таъминун паталди алава теьдбирин гъакъиндай серенжем къабулнава. Цийи серенжемиде къадавал, вири крар къилиз акъудун паталди Президентин изгъияттин фондунай 6 миллион манат пулуни такъатар чара ийида.

РЕКЪЕР ГУЬНГУЬНА
ХУТАЗВА

Эхиримжи йисара чи республикадин чIехи районрикай тир Къубада хуьруьн рекъер гуьнгуьна хтунин месъаириз мукъувай фикир гузва. Исаятда Къуба - Куьпчал - Куьнет рехъ гуьнгуьна хутазва. 23 километрин и рекъи са шумуд хуьруьн агъалийриз къуллуьгда. Куььне рехъ халисан шегъердиз элъкъурда. Куьпчал ва Уьйгуьн хуьрерин арада авай, 3-4 метр къван гъяркъуь тир рехъ нудра гегъениарда. Рехъ гуьнгуьна хутазвайбуруз хуьрерин агъалийрини гуьгъуьлудаказ къумек гузва.

ДИГИДАЙДАКАЙ
ДАРВАЛ ЖЕДАЧ

Закъатала райондин са бязи хуьрери дигидай цикай дарвал чIугузвай. Гъатта гасъ-гасъ дигидай яд тIалабиз къуниш райондизни физвай. Гила и тапугайвал арадай акъуднава. 417 километрин яргъивиле 20 къанал гуьнгуьна хтунва. И къаналрин кумекдалди райондин 15600 гектарови агакъна чилериз яд гуз жеда. Ювалей гъейри са бязи чкайра алахъун мумкин тир вацIарин ята-харни миьхнава.

QARABAĞ YANĞISI

Flora Xəlilzadə. Bu imza hamımıza tanış olduğu qədər doğma, doğma olduğu qədər əzizdir. Çox vaxt bizim demək istədiklərimizi, lakin deyə bilmədiklərimizi özünəməxsus tərzdə oxucuya çatdırmağı bacaran nadir jurnalistlərdəndir. Flora Xəlilzadə imzalar arasında imza, nüfuzlar arasında nüfuz olduğuna görə oxucu onu seçir, yazılarını sevir və sevə oxuyur. Flora nədən yazarsa-yazsın, insanları düşündürməyi bacarır.

Ömrü boyu mövzularına sadıq qalan, özünəməxsus dast-xətti ilə çoxlarına örnək olan dostumuz zəhmətkeşliyi, təassübkeşliyi, vətənpərvərliyi ilə həmişə seçilib.

Qarabağ yanğısı ömründən, taleyindən keçən, yurd həsrətinin acısını dada-dada yaşının müdriklük çağına çatın, bu qübarla yazıb-yaradan onun şeirlərindən tutmuş maqalələrinə, oçerklərindən tutmuş esselərinə kimi bütün yazılarına hopmuş yanğı Vətən qızının haraydır. Etinasızlığa, xudpəsəndliyə, harınlığa və meşşanlığa etiraz jurnalistin qələmindən çıxan hər bir məqaləyə xasdır. Seviləcək jurnalist peşəsinə sadəqətli olan onun yazıb-yaratmaq şövqü, uzun illərdən bəri söz meydanında Fərhad kimi küllüq çalması gənc jurnalistlərə örnəkdir.

Bu hissələri qələm dostumun

yenidən çapdan çıxmış "Ruhumuzun ünvanı Şuşa" kitabını oxuyanda keçirdim. Azərbaycanın dilbər güşəsi, onun qədim yaşayış yeri, zəngin musiqimizin beşiyi olan Şuşanın ədəbi mühiti, onun məşhur simaları haqqında 2012-2013-cü illərdə qələmə aldığı və respublikamızın dövrü mətbuatında çap etdirdiyi məqalələrin toplusu olan yeni nəşr F.Xəlilzadənin öz məqalələrinə sadıqlığını bir daha sübut etdi. 75 məqalədən ibarət sözügedən kitabı Azərbaycan publisistikasının nailiyyəti hesab etmək olar. Bu janrın tələblərinə cavab verən bir-birindən maraqlı məqalələrlə oxucuların diqqət

ini özünəməxsus tərzdə Qarabağ probleminə yönəldən həmkarı-mızın kitabını dəyərləndir-məkdən ötrü müəllifin ön sözünü oxumaq kifayət edir.

"Bilmirəm, nədəni "Şuşa" kəlməsini eşidən kimi ürəyim titrəyir. Elə bil qəlbin şüşəsinə toxunulur. Çiliklənbir sınaqından qorxuram. Amma heç qorxmama da dəymir. Bütün varlığımıza bir ağır hopur, gözümüz dolur, xəyalim haralara qanadlandırmır?! Şuşa mənim üçün səhri bir ünvan idi. Doğulduğum yurda da, təhsil aldığım paytaxta da gelişim-gedişim onun qala divarlarının ətəyindən keçərdi. Hər dəfə bu dağlar zirvəsində qərar tutmuş Şuşaya qalxar, gözəlliyini, qeyri-adiyyini könlümə yığardım.

1986-cı il mayın 8-i kiçik oğlum Bəhruzun ad günüdür. İndi 21-ci ilə döndür ki, biz bu ad gününü qeyd etmirik. Yazımdadır, o bəd xəbəri ilk dəfə mənə həyat yoldaşım gətirdi. "Şuşa işğal olunub". Ömrümdə dilimə qarışmış, qobud söz gətirməyən mən aldığım xəbərdən necə sarsıldım, ona "dilim qurusun" - dedim. Sonra hər ikimiz xeyli müddət susduq. Əslində biz ağlayırdıq. Onun tələblik illəri Şuşada keçmişdi, çoxlu dostları vardı. Şuşa bizim can evimiz, gəncliyimiz, həyatımız idi.

Şuşa ilə bağlı bir tədbir keçirilirdi. Mən də iştirak edirdim. Axşam təəssüratlarını evdə danışanda 27 yaşlı oğlum qərbe bir cümle işlətdi: "Kaş mən də sənənlə o tədbirə gedəydim, ana. Çıxış edib soruşsaqdim - ay mənim əzizlərim, ay başbilənlərimiz, nə vaxta qədər anam mənim ad günümü keçir-

məyəcək?"

Varlığımдан oldum. Əhd eləmişəm, Şuşa alınanda oğlumun ad gününü o şəhərdə keçirəcəyəm. Tanrı o günü mənə qismət eləsin!

Şuşa ilə bağlı yazdığım şeirlərin içində bir misrəni tez-tez öz-özümə piçıldayırım:

*Daş da bizdən vəfali,
Quş da bizdən vəfali,
İldə bir yol Şuşada
Qış da bizdən vəfali.*

2012-ci ilin aprelində ölkə başçısı İlham Əliyev Şuşa şəhərinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğalınan yirminci ildönümü ilə əlaqədar sərəncam imzaladı. Elə həmin vaxtdan başlayaraq mən "Azərbaycan", "Kaspi", "Mədəniyyət" qəzetlərində Şuşa ilə bağlı müxtəlif səpkili yazılar dərc etdirdim. Sanki bir dəryaya düşdüm. Sahil tapmadım ki, nəfəs dərim. Arxivlərdə, kitabxanalarda işlədim. Elə zəngin faktlarla, işiq düşməmiş məlumatlarla, məxəzlərlə rastlaşdım ki, açığı, sona çatmadım.

Azərbaycan elminin, hər b tarixinin, səhiyyənin, mədəniyyətin, ədəbiyyatın, poeziyanın, musiqinin, hətta idmanın elə bir sahəsi yoxdur ki, orada Şuşadan pərvazlanan insanlar öz sözlərini deməmiş olsunlar. Maraqlıdır ki, çox halda da şuşalılar bu sahələrdə ilkinlər sırasında dayanıblar. Bu ilkinlər də təkcə Azərbaycanda, Şər q dünyasında yox, bəzən də bütün dünyada birincilik əldə ediblər. İlk opera, balet, uşaq operası, simfonik muğam yaranadın şuşalı olması çox mətləblərdən xəbər verir. Elə şuşalılar da var ki, zamanın, dövrün, quruluşun sərt təqibləri nəticəsində vətəndən ayrı düşüb, ömrü qürbətə keçib. Yene də yaradıcılıqdan, yazmaqdan, fəaliyyətdən dayanmayıblar. Yaşadıqları ölkənin birinci simalarına çevriliblər. Məsələn, Sürəyya Aqoğlu kimi. Bu fədakar, unudulmaz xanım

Şuşada doğulub, amma tale elə gətirib ki, ömrünü İstanbula başa vurmali olub. Türkiyənin ilk vəkil xanımı kimi adını tarixə yazıb.

Şuşa həm də Azərbaycan muğamının beşiyi olub. 2012-ci ildə Azərbaycan tar sənətçilik YUNESKO-nun İrs Siyahısına düşüb. Azərbaycan tarının atası sayılan Sadiqcanın şuşalı olması və onun sayəsində bu alətin ustad ifaçıları da məhz bu şəhərdən çıxdı. Xursudbanu Nəvəvan təkcə şair, ictimai xadim, zərif ruhlı rəssam deyildi. O, həm də Azərbaycanda xeyriyyəçiliyin əsasını qoyan ilk şəxsiyyətdir.

Araşdırmalar nəticəsində əldə etdiyim faktlar məni həm heyratlandırdı, həm də təəssüfləndirdi. XIX əsrdə Avropanın "Ən dəbdəbəli şəhəri" statusunu alan, gözəlliyinə görə Parislə müqayisə edilən, əcdadlarımızın və ruhumuzun vətəni olan Şuşanın erməni vandalları tərəfindən işğal edilməsi kəndü yaramızdır. Vaxtilə Ağa Məhəmməd şah Qacarın başı kəsilən bir şəhərdə qorxaq və oğru ermənilərin at oynatması qəbuləlməzdir.

Aparıldığı tədqiqatlar tükənmədi. Yuxarıda dediyim kimi. Bu sahsiz dəryada nəfəs dərməyə imkan tapa bilmədim. Fikirləşdim ki, indiyə qədər dərc edilmiş yazılarımı birinci kitab vasitəsilə, əziz oxucular, sizə təqdim edim. Bununla da işim bitmir. Mən Şuşa ilə əlaqədar yazılarımı davam etdirirəm. Beləliklə, ikinci kitabımın da hazırlanmasına çalışacağam. Əminəm ki, ikinci nəşrdə mütləq qələbə müjdəsi öz əksini tapacaq!"

Bu sözlərə nə işə əlavə etmək çətindir. Bu sözlərdən sonra kitabı oxumamaq mümkün deyil. Flora Xəlilzadənin gərgin jurnalist axtarıqlarının nəticəsi olan yeni kitabını təbrik edir, ona daha böyük yaradıcılıq uğurları arzulayıraq.

Sədaqət KƏRİMOVA

Сийивилер

www.samurpress.net

Лезги члалан конференция

Алай йисан 16-майдиз Дагъустан Республикадин Дербент шегъердин СтІал Сулейманан ТІварунихъ галай Лезги муздратрадин дараматда «Лезги ЧІал: авай гъал ва вилік фидай мумкинвилер» темадай илимдинди практикадин конференция киле фена. ТІвар-ван авай кьелемэгъли, филологиядин илимдин доктор, Албанистикадин Илимдин Ахтармишурун Институтдин директор Фейзудин Нагъиева тешкилай и тедбирда Дагъустандин Тахо-Годидин ТІварунихъ галай Педагогикадин Илимдин Ахтармишурун Институтдин директор, академик Гьамдуллагъ Мегъамедова, СтІал Сулейманан райондин кыл, филологиядин

илимдин кандидат Нариман Абдулмуталибова, лезги районрай атанвай муаллими, члалан пешекарри, талук идарайрин векилри, журналистри ва маса кьелемэгълири иштиракна.

Конференциядин иштиракчийри Ф.Нагъиеван доклад, Гь. Мегъамедова, Н. Абдулмуталибова, профессор Я. Ярлиева лагъай фикирар хушвилелди кьабулна.

Шайрдин юбилей

И йикъара Дагъустандин СтІал Сулейманан райондин медениятдин имаратда лезгийрин тІвар-ван авай шаир Сажилин Саидгъасанован 80 йисан юбилей киле фена. Иниз шайрдин яратмишурунал рикІ алай вишералди кІелдайбур кІватІ хъанвай. Юбиляр тебрик авун патал РФдин Гьукуматдин Думадин депутат

М а м е д
А б а с о в,
Д е р б е н т
ш е гъ е р д и н
р е гъ б е р
И м а м
Я р л и е в,
С т І а л
С у л е й м а н а н
р а й о н д и н
к ъ и л
Н а р и м а н
А б д у л м у т а л и б о в,

гъаКІин шумудин са идарайрин регъберар, шайрдин дустар, журналистар, шаирар атанвай.

Гъаф гуруз киле феин мярекат райондин ва республикадин манидаррин концертдалди ва СтІал Сулейманан тІварунихъ галай Лезги муздратрадин актерри кьалурай юмордин сегънейралди тамамарна.

Музей кардик кутуна

Магъачкьалада сийи кьилелай тукьлуьрунай харусенятдин музей кардик кутуна. Сифте яз ина "XIX виш йисан юкьвара - XX виш йиса Дагъустан урус художникрин вилералди" тІвар ганвай выставка ачухарна. Музейда Дагъустандин, Россиядин, Европада ва Рагъкъечдай патан ульквейрин искусствойриз талукъ тир 18 агъзур экспонат хуьзва. И йикъара музейди 100-далай гъаф художникрин эсеррикай тукьлуьрунай альбом чапдай кьабудна.

ŞƏKİ

Karvansara

Xan sarayı

Цийивилер

www.samurpress.net

Гьейдар Алиеван твар гана

Вири дуньядиз сеили сияятчи Гьейдар Алиеван 90 йисан юбилей кьейд авур йикъалай велик Дагустан Республикадин Дербент шегьердин чехи куьчейриклай садаз регьбердин твар гана. Дербент шегьердин кьил Имам Яралиева ва шегьердин депутатрин межлисдин седри Муьвсум Рагьимова Азербайжан Республикадин Президентин Администрациядиз ракуьрай чарче кхьенайвал, и тебдирин Азербайжандин Дагустандин арада дуствилн алакьар кьвердавай мадни мягькем жезвайди субутзава.

байжан Республикадин Президентин Администрациядиз ракуьрай чарче кхьенайвал, и тебдирин Азербайжандин Дагустандин арада дуствилн алакьар кьвердавай мадни мягькем жезвайди субутзава.

Спонсорвал ийда

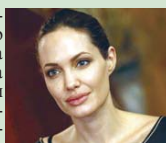
Азербайжан Республикадин Гьукумадин Нафтгадин Компанияди 2016-йисуз Европадин футболдин чемпионатдиз спонсорвал ийда. Идалай гьейри компанияди Европадин 2014-2017-йисара кьиле фена кланьвай са бязи кхянавай турнирризни вичин патай куьмекар гуда. 2016-йисан чемпионатдин спонсорди исягдамаз гьазурвилер аквазва. Ихтин жавабдар кьвалах хиве кьуналди ада Азербайжан мад гьилера вири дуньядиз сеили ийизва.

нияди Европадин 2014-2017-йисара кьиле фена кланьвай са бязи кхянавай турнирризни вичин патай куьмекар гуда. 2016-йисан чемпионатдин спонсорди исягдамаз гьазурвилер аквазва. Ихтин жавабдар кьвалах хиве кьуналди ада Азербайжан мад гьилера вири дуньядиз сеили ийизва.

Регьимлувал кьалурзава

Америкадин машгур актриса Анжелика Жонлиди Афганистандин меркес тир Кабул шегьерда руш аялар паталди мектеб кардик кутунва. Ина чпин хайли чкайрай куьч жез мажбур хьайи инсанрин аялри кьелзава. Машгур актрисади вичин багьгалу тупалар, япагьанар, кьиметлу затлар маса гана дуньядин маса уьлквейрани кесибрин аялриз мектебар тешкилун кьарардиз кьачунва. Ада кьалурзавай регьимлувал дуньядин маса машгур актрисайриз чешне я.

Тягидиз незвайбур патал

Франциядин алмирди лугьуз-вайвал, инсанди фад-фад, тяди кваз тьуна кланьзава. Ихтин гьалди организмдих гзаф зарар кьилурзава. Амма са бязи инсанривай и адет тергизни жезвач. Гьа и кар фикирда кьуна француз алмирди электрондин хьубек нелай куьк арадал гьана. Инсанди тягидиз тьуркумазни и кьубьунин сигналдин лампай куьва ва ада хабардарвал ийизва. А чьавуз гьар са кас яващдиз нез мажбур жезва.

ПОЭТ И ЕГО ВРЕМЯ

Праздник жизни завершился, когда Его не стало. Он знал, что проживет ровно 50 лет. Так и говорил: «Надо прожить, хотя бы лет 50, но достойно»

Я часто задаюсь вопросом: почему человек, в котором было столько жизни и положительной энергии, так рано ушел?

Время само дает ответ. Он ушел, потому что закончилось ЕГО время.

Он легко мог отдать последнее брату или другу с твердой уверенностью, что те поступили бы так же. Он любил людей, особенно стариков и детей, легко находил с ними общий язык.

При возвращении домой, заполнял все пространство нашей трехкомнатной квартиры. С его присутствием становилось светло и празднично. Имя его было – ОТЕЦ.

Мой отец Айдуьбек Камиллов родился 24 февраля 1941 года в селении Кючюр Курахского района. Его родители, Ширинбег и Ханум были простыми сельскими тружениками. Как и многие сельчане, в начале пятидесятых годов они покинули высокогорный Кючюр, переехав в самую гущу Самурских лесов, в селение Молла-Халил (современное Нюгди).

Каждый день Айдуьбек и его сверстники пешком шли в школу, что находилась в 7-8 километрах от села, в пристанционном поселке Белиджи. Дорога туда шла по лесным тропинкам. И зимними вечерами было страшно возвращаться. Тогда Айдуьбек громко пел, чтобы взбодрить и себя и своих спутников. Еще в юности он играл на национальных инструментах. Веселый нрав, чувство юмора и талант рассказчика всегда собирали вокруг него толпу друзей. Был случай, как дед отправил отца вместе с сельчанами на рынок в Дербент продавать груши. Вечером вернулись все, кроме Айдуьбека. Стали беспокоиться. Оказалось, что на заработанные деньги отец купил гармонь, и зная, что деду это не понравится, не возвращался домой. Позже гармонь сопровождала его всю жизнь. Он на слух подбирал любую мелодию.

Он часто вспоминал одну из своих учительниц Клеопатру Львовну, которая была необыкновенной женщиной и сильно влияла на формирование мировоззрения своих учеников.

Еще отец рассказывал, как потрясло его такое событие, как приезд на станцию лезгинского театра. То единственное представление, которое дали артисты белиджинской публички, определило его дальнейшую жизнь: юный Айдуьбек решил стать артистом. Да и природа не обделила его теми качествами, которыми должен обладать человек сцены: яркая внешность, красивый голос, обаяние и искрометный юмор.

Сразу после окончания школы за хороший голос и умение петь старинные песни его берут в Дербентский Лезгинский Музыкально-Драматический театр. Есть самая ранняя его запись в архивах Дагестанского радио, где восемнадцатилетний Айдуьбек

еще не окрепшим голосом исполняет старинные народные песни. В 1960 году Айдуьбек поступает в Бакинский Государственный Театральный Институт с намерением связать свою жизнь со сценой.

Годы учебы в Баку навсегда остались в памяти отца наилучшими воспоминаниями. Тогда он в совершенстве овладел азербайджанским языком, полюбил культуру этой республики, которая близка лезгинской. Его любимыми композиторами были Узейр Гаджибеков и Сейфулла Керимов. Также любил музыку Равеля, Бизе, Бетховена.

По окончании института он вернулся в Дербентский театр, но сцена не задержала его надолго. В 1966 году Гостелерадиокомпания «Дагестан» объявила конкурс на должность диктора радио на лезгинском языке. Из числа всех претендентов был выбран отец. И с того дня, по лень своей кончины - 14 апреля 1991 года отец проработал на Дагестанском радио.

Каждое утро он приветствовал своих соотечественников на родном языке. А в вечернем выпуске радиодиффура звучали его стихи, песни, авторские композиции в собственном исполнении. Его называли «лезгинским Левитаном». В 70-80-е годы прошлого века он был на пике известности. Старинная народная песня «Пейкер-хала» была его «визитной карточкой», а композиторы Сейфулла Керимов, Асеф Мехман, Палишах Киберов, Гасан-ага Мурсалов, Магомед Гусейнов писали песни под его голос. Особенно проникновенно исполнял он песню на стихи Етима Эмина «Дустариз». Может прощальное обращение к друзьям поэта Эмина предсказывало отцу собственную трагедию!

За двадцать пять лет работы на радио отец был диктором, журналистом, автором и редактором радиопередач. Он писал стихи и поэмы на родном языке, делал переводы стихотворений других дагестанских поэтов. Был удивительно работоспособным.

В фондах Дагестанского радио хранятся 60 песен в его исполнении. Около десяти песен было написано на его стихи. На телевидении в 80-х годах была передача «Добрый вечер», ведущими которой были Айдуьбек Камиллов и его однокурсник по театральному институту - Ризабала Агабалаев. Отец был

участником Декады Культуры Дагестана в Москве. Ездил в Болгарию, где исполнение его знаменитой «Пейкер-хала» отметили долгими аплодисментами.

Несмотря на такую активную, творческую, многогранную деятельность, при жизни отец не имел никаких званий и отличий от руководящих структур. Он не умел льстить и угрождать. Был прост, иногда даже слишком.

На первом месте для него всегда была работа, а потом уже друзья. А друзей у него было много и не только в нашей республике. Приезжали к нам из Тулы, Москвы, Пензы, Баку, Тбилиси. Приезжали с семьями, жили неделями.

В 48 лет отец тяжело заболел. Врачи поставили диагноз: «цирроз печени». Прикованный к постели, он старался быть в курсе событий происходящих в стране в начале 90-х годов, не пропускал выпусков новостей. Рушилась страна – великая и могучая, которую отец любил и воспевал в своих стихах. Страна, которая дала возможность ему, талантливому юноше получить высшее образование, реализоваться и стать известным на всю республику.

Отец не хотел чтобы я пошла по его стопам, но так получилось, что я тоже стала журналистом. Как часто бываю в районах Дагестана и встречаюсь с людьми, которые помнят и по-прежнему любят Айдуьбека Камиллова. Для него это было бы самой большой наградой.

У отца осталось много неопубликованных стихов, совсем незначительная часть которых переведена на русский язык.

Из тех стихов что остались, я выбрала два хорошо характеризующие как его творчество, так и его самого - Айдуьбека Камиллова.

*Звени гармонь, чтоб над молчаньем гор,
Не свист ветров, а песни зазвучали.
Чтобы от счастья пел земной простор,
И в дом влюбленных не вошли печали.
Звени на свадьбах, веселый звени,
Сыграй любви здравый гимн весенний!
Пой нам о новой жизни и храни
Завет и память давних поколений.*

*Настает день, и я покину свет,
И может быть уж близок час раслуки...
«А что в наследство нам оставил дед?» -
Однажды тихо спростал мой внучки.
А вы скажите им: - Он жизнь любил,
Дарил он людям звонких песен строки.
И больше всех сокровищ дорожил
Строкой, где бьетесь четкий пульс эпохи.*

Гюльер КАМИЛОВА

ВЕЧЕР ТАЛЫШСКОЙ ПОЭЗИИ И МУЗЫКИ

19 мая в Баку в доме торжества «Рамин Нур» прошел вечер под эгидой «Талышский дух и талышская культура». Мероприятие было организовано общественным объединением «Азери-Талыш», при поддержке Международного онлайн информационно-аналитического центра «Этноглобус» (ethnoglobus.az)

В начале праздника присутствующие минутой молчания почтили оккупацию армянскими войсками Лачина.

Председатель общественного объединения «Азери-Талыш» Мех-

дибей Сафаров отметил, что целью организации вечера является сохранение талышского духа, развитие талышской культуры как часть наследия Азербайджана.

Сопредседатель общественно-объединения «Азери-Талыш» Эльданис Гулиев отметил, что развитие, пропаганда языка и культуры этнических меньшинств должен служить развитию Азербайджанской государственности.

Директор международного онлайн информационно-аналитического центра «Этноглобус» Гюльнара Инандж в своем выступ-

лении рассказала о необходимости проведения подобных мероприятий, которые служат удовлетворению духовных потребностей этносов, населяющих Азербайджан.

Ведущие Кеноль Расулдова и Панах Алиев на азербайджанском и талышском языках рассказали об истории талышского мугама - магамет, которая тянется к заро-остризм и песням магов.

Камран Фарзиев, Фирдин Агаев с высоким профессионализмом исполнили мугамы на азербайджанском и талышском языках. Старший преподаватель Азербайджанской Национальной Музыкальной Академии, заслуженный педагог Азербайджана Газанфар Аббасов и его студенты Наджмеддин Алиев и Эльвир Гусейнов еще раз продемонстрировали высокий класс азербайджанской школы мугама.

Гости станцевали под зажигательные талышские песни в исполнении Самеда Талыши, Имрана Агаева, Вургун Самедзаде. Исполнителей сопровождал инструментальный ансамбль «Роя»

под руководством народного артиста Азербайджана Ниямеддина Мусаева. Вечер не обошелся без популярного народного азербайджанского пения - мейхана, в исполнении Валеха Лерикли.

Известный поэт Али Насири прочел свои стихи на азербайджанском, талышском и лезгинском языках. Ирада Меликова, Али Сафаров, Тунзала Агаева и Зульфия Шахбазова прочли как собственные стихи, так и сочинения Али Насири и Тофика Ильяха.

На мероприятии принимали участие известный адвокат Аслан Исмаилов, главный редактор газеты «Самур», писатель-журналист Седат Керимова, председатель Талышского центра культуры Рафик Джалилиев, также гости из Ленкорана.

Впечатляющим было исполнение мугама «Гарабаг шикестеси» мугамистами - гостями мероприятия. Вечер завершился мелодией увертюры Узейра Гаджибекова «Кероглы».

Гюльнара ИНАНДЖ

ЧИ ЧІАЛАР

АГЪУЛ ЧІАЛ

Лезги чІаларин группадик акатзавай агъул чІалал 23 агъзурдава агакьна инсанар рахазва. И халкъдин чІехи пай Дагъустанда яшамш жезва. Ина адахъ кьилди Агъул район ава. Агъулрин гзаф хуьрер къуд дереда - Агъул, Къушан, Хпукъ ва КІерен дерейра кутунва. Дагъустандай къеце и халкъдин векилар Баку ва Ставрополь шегьерра яшамш жезва.

1920-1952-йисара агъулрин мектебра тарсар лезгидалди гузвай. 1953-йисалай тарсар урусдалди гуз гагъумна ва гъа и карди агъул чІал къвердавай арадай акъудна. Лезгидалди кІелдайла агъулрихъ чпин чІал хуьдай мумкинвилер авай. Амма абур и мумкинвилерикай магърумарна. Чулав къватри гъаКІни агъулдалди кьхинар арадал гъиз манивална. Са шумудра лезги алимар и рекъай абурин ихтиярар хуьз алахъна. Абуру чІугур зегъметар гъаКІанбур хъанач. Эхирини лезги алимарин ва агъул интеллигентрин куьмекдалди алатай асирдин 90-йисара и чІалалди кьхинар арадал гъана. 1992-1993-кІелунини йисалай юкьван мектебрин гъевчи синифра агъул чІални чирзава. Алай вахтунда Агъул районда

хайи чІалал "Агъуларин хабарар" тІвар алай газет акъатзава. Дагъустанда и чІал педучилишеда, пединститутда ва гъукуматдин университетда чирзава.

Агъул чІалакай сифте яз 1895-йисуз Р.Эркерта малумат ганай. Гуьгъуьнлай, 1907-йисуз А.М.Дирра Тифлисада урусдалди "Агъул чІал" ктаб чапдай акъуднай, 1941-йисуз Р.Шаумяна Москвада "Грамматический очерк агъулского языка" ктаб басма авуна ва сифте яз и чІалан диалектар ахтармишна. Адан ктабда 2000 гафуникай ибарат тир агъул чІаланни урус чІалан куьруь гафарганни гъатнава. 1970-йисуз А.А.Магометова Тифлисада урус чІалал "Агъул чІал" ктаб чапдай акъудна. 1982-йисуз Н.Д.Сулейманова "Агъул чІалан глаголдин фразеология" темадай кандидатвилдин диссертация хвена.

Агъул чІал къуд диалектдикай - агъул, кошан, керен ва гехуьн (ва я буркихан) диалектдикай ибарат я. Агъул диалектдик тиг ва дулдул, кошан диалектдик буршаг ва худиг, керен диалектдик рича, бедюгъ ва усугъ нугъатар акатзава. Идалай гъейри са бязи хуьрера фити, хпукъ, цирх хътин ара нугъатрикайни менфят къачузва. Ли-

тературный агъул чІал гъеле мягъкем хъанвач. Гъявилей и чІалан кьилдикьилдин нугъатар сад-садавай къакъатунин процесс давам жезва. Литературный чІал мягъкем тахъайтІа, нугъатар кьхинин чІалаз ва гъа са вахтунда чеб-чпизни мукъва хъунин терефдихъди легиш жедач. И кар фикирда къуна чІал квахъиз туна кІанзавач, ам кІвачел акъалдарна девлетлу ва хци авуна кІанзава.

Тарихдин материалри хъиз, чІалан материалрини лезги ва агъул чІалар лап мукъва чІалар тирди субутзава. Агъул чІала лезги чІалан куьгъне къатарик акатзавай цудралди гафар хвенва. И чІаларин умуми лексикада сад хъиз менфят къачузвай вишералди гафар ава: *зун, вун, чІал, тІак, гъина, гъинай, чІур, сув, тахъурай, сад, къад, гъар, агъзур* ва икІ мад.

Агъул чІала гъаКІни диб ва мана сад тир цудралди лезги гафар дуьшубш жезва: *вари (вири), йерид (ирид), чин (чун), гаи (каи), руд (рад), цул (зул), учи (вечи), уьтт (вирт), вас (ваз), зас (аз), зе (за), тук (цук), диф (циф), муч (мич), зуч (кич), йагъ (югъ), кІенак (кІаник)* ва мсб.

Агъул чІала ксарин тІварциэвезар тир "зун" ва "вун" лезги чІалалай тафаватлу яз актив падеждани "зун" ва "вун" хъиз кхъизва. Лезги чІала "за" ва "вуна" жезва. Талукъвилдин падежда "зе" ва "ве", гунугин падежда "зас" ва "вас" кхъизва. Лезги чІала "зи", "ви" ва "зас", "вас" жезва. Агъул чІала "чин" ("чун") гафни винидихъ къалурайвал легиш жезва.

Агъул чІала числительный лезги чІала хъиз, лексикадин агал хъанвай ва тІмил къван гафарикай ибарат разряд я. Простой числительный лезги числительныйрин вилек махсус компонентар алава авуна арадал къведа: *руд - хъибуд, къуд - йакъуд, ирид - йерид, цуд - йицуд* ва икІ мад. Составной числительный лезги чІала хъиз -ни кІус ваь -на кІус кхъида: *къанни сад - къанна сад, къанни руд - къанна буд, къанни ирид - къанна иерид* ва икІ мад. ЦІусадалай цІекъудалди авай муракаб числительный сад лагъай слогада -е аваз кхъида: *цІесад, цІехъибуд, цІейерид* ва мсб.

Гъа и ва маса делилрай акъазвайвал, агъул чІала лезги чІаларин группад махсус чка къазва.

М.МЕЛИКМАМЕДОВ

СУЛЕЙМАНАН КАМАЛЛУ ГАФАР

Чпин зурба, иер, кесерлу эсерралди хайи халкъдин руьгъ хъажзавай, гуьгъуьлар хуррамзавай бажарагълу ва сейли шаиррин пак тІварар эдебиятдин тарихда эбеди яз амукъда. Лезгийрин машгур шаиррин, зарийрин эсерра гъалтзавай камаллу, таъсирлу келимаяр, ибараяр чпел фикир желбдайбур, кІелзавайдав веревирдер ийиз тадайбур я. Иллаки чи классикрин яратмишунра итижлу, камаллу келимайри, афоризмайри кьетІен чка къазва.

Лезги халкъдин машгур шаир СтІал Сулейманан эсерра авай къван камаллу ибарайрихъ, дерин манадин келимайрихъ и кыл, а кыл авач. Лезги халкъдин нуфуз мидани яз хъажай камалгълидикай республикадин, уьлкведин тІвар-ван авай сейли ксарин лагъанвай фикирарни таъсирлукъур я. Гъакъикъатдани, СтІал Сулейманан тІварцІел чи халкъди несилрилай несилралди дамахда. Арифдардиз «ХХ-асирдин Гомер» тІвар гайи урусатдин машгур къелемгъли Максим Горькийди «Сулейманан яратмишзавай хътин шини-

ратдин гевгъерар арадиз гъидай зигъин авай ксар хуьх куьне» гъавайда лагъаначир. Эдебиятдал рикІ алай чи халкъдин нуфузлу ксарин шаирдин яратмишунра чІехи хазина хъиз хвена ва халкъдив агакъарна. Ингъе къе чна классикдин кьиметлу эсерар дикъетдивди кІелни ийизва, абурукай лезетни хкудзава.

Шаирдин эсеррикай, алай аямдин хъиз, шаксуз, къвезмай аямрин кІелчийрини лезет хкудда. Адан насигъатарни камаллу келимаяр алай макъамдани важиблукъур, герекбур яз гъисабзава.

Агъадихъ чна арифлардин эсеррай къачунвай фикир желбдай, кесерлу келимайрикай са къадарбур кІелзавайбурун фикирдизни гъизва.

*Я раббни, чи бязи рекъер,
Эвел хъиз, гъаркъуьз амач хъи.*

*Ша, жемир вун акъван авам,
Амукъда кьулукъ, мусурман.*

*Батлузда гъахъ лугъналди,
Яо гъиз жеч гъич сафуналди.
«Сагъ хъуй» лугъун «до свидани»
Им маса саягъ хъана хъи.*

*ХунІ бул хъана эрекъ, духан,
Пиянбуруе чун гъикъ рахан?*

*Гъар намеродиз гуналди пул,
Дережа гъуйнукъур жедайд туши.*

*Тежер кардал чІугъаз зегъмет,
Алахъмир вун, я беймурмет.*

*Къве кІвачел къевкъедай маймун,
Ахътин уюнбаз герек туши.*

*А вилкан хурмад тара
Гила бегъер гъиз амач хъи.*

*Вад кицІ аватналди гъуьлуьз,
Адан яд къалу жедайд туши.*

*ГъаКІ нубатсуз экъисиз къам,
ЧІодакъ ваз рахадай макъам.*

*Дамах жедда бязибурук,
Ажуз кесиб кутаз хурук.*

*Гафар пара ширин къалуз,
Ришет къачуз, рупун дулуз.*

*Иер фагъум ая вуна,
Нубатсуз дуькІун хъсан туши!*

ТуькІуьрайди:
Куругъли КЪАЛАЖУХВИ

ША, ЛЕЗГИ ЧІАЛАЛ РАХАН!

ГАТФАРИН ГЪАВА
ВЕСЕННЯЯ ПОГОДА

Гатфариз гъава фад-фад
дегиш жедат.
Весной погода часто
меняется.

На лугъуди, марфадини
ракьини гъуьжетарзава.
Будто Солнце и дождь
состязуются.

Гагъ рагъ хъуьреда, гагъ
цавар шедат.
То солнце улыбається, то
небеса плачут.

Са йикъан къене гъаводи
шумудни са гъал къачуда.
В день погода меняется по
несколько раз.

Экуьнахъ ахъа тир цаву
гуьлуьшан йикъакай хабар
гуда.
Утренняя ясная погода
говорит о ясном дне.

Нисинихъ садлагъана цав
цифери къада.
Днем внезапно небо закры-
вается тучами.

Нянихъ марфар къада.
Вечером идут дожди.

Гагъ-гагъ датІана юргъарни
жеда.
Иногда и проливные дожди
идут.

Марфарин инсанрин къарай
агъуда.
Дожди приносят непокой.

Ахпа тІебиятдиз секинвал
илифда.

Затем природа проибрета-
ет спокойствие.

Аквас-аквас чиликай мах-
пур хътин чІурари кыл
хъажда.

На глазах с земли подни-
мается бархатная трава.

Чуьллера, тамара цуьквер
ахъа жедат.

На полях и лесах раскры-
ваются цветы.

Гатфарин нервилерал ашукъ
инсанар кьилихар къенибур я.
У влюбленных в красоту
весны, бывает более добрый
характер.

Экуьнахъ къеЦІил кІва-
черив чин алай вексерал
къекуьн хунІ хъсан я.

Что может лучше, чем
ходить босиком по росистой
траве.

ТІебиятдин нервилери ри-
кІиз чини гъиссер куьжумда.

Красота природы напол-
няет сердце теплыми чув-
ствами.

ДИДЕД ЧІАЛАЛ
МЕСЛЯТАР

Гуржистан Республикадин вичин агъ-
лийрин 80 процент азербайжанвийрикай
ибарат тир Марнеули шегъердин 130
агъзурдава агакьна жематриц къуллуьгъ авун
патал Ихтиярар Хуьшин Рекъай Меслят-
рин Меркез кардик кутунва.

И меркезди арзаяр гъам гуржи, гъамни
Азербайжан чІалалди къабудла. Азербай-
жанвийривай ина дидед чІалал герек тир
вири меслятар къачуз жедат. Меркез ООИ-
дин Вилкиди Финин Програмади кардик
кутунвайди я.

ЧІал гъуцарин
патая я.

Лезги халкъдин
мисал

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ЧИ КЛАССИКАР

ЛЕЗГИ КЪАДИР

(XVII виш йис)

XVII виш йис вири лезги халкъдин умуьурда хъиз, чи литературадани гзаф залан девиррикай сад я. А Чавуз яшамин хъайи шаирри халкъдин залан къисметдикайни умуьурдикай, чапхунчийрин вагъшивилерикай, Ватан клевера авай гъаларикай рикел аламуькъдай эсерар кхъенва. Чи шаирри чпин ширир гъам лезгидал, гъамни араб, фарс, туьрк члаларал теснифзавай. А чавуз анжах са члалал кхъей шаирар чал кьериз-царуз гьалтзава. Тарихдин чешмейрай анжах са члалал - арабалди кхъей шаиррикай Гъашим ал-Ахтыдин твар малум я. Ам гзаф зурба къелемэгъли тир ва алан са къадар эсерар араб уьлквейрани машгур хъанай. Гъашим ал-Ахтыди вилкан араб члалалди кхъей лезги шаиррилай тафаватлу яз и члалал чи поэзиядиз лезги темаярни гъана. Мисал яз ада Ахцегъин гъалар тесниф авур ширир къалуриз жеда.

Са шумуд члалал кхъизвай устадрин арада Лезги Салигъ, Къалажугъви Забит, Имам Куьреви ва Лезги Къадир вириниз сейли хъанай. Абурукай Лезги Къадир кье члалал - лезги ва туьрк члаларал кхъизвай.

XVII асирда яшамин хъайи Лезги Къадир чи литературадиз Ватандихъ ва ватанпересвилхъ галаз алакьалу тир темаяр гъайи шаир я. Ам Куьре вилаятта диледиз хъана. Шаир диледиз хъайи хуьр икъван чвалалди тайнариз хъанва. Халкъдин меще Къадир “Къураба” лаглаб алай шаир хъизни ама. Вичин хайи хуьре, хъайи квалев

са шад югъ такур Къадир хуьрба-хуьр, элба-эл, къураба хъиз къекъез хъана. Шаирдивай халкъдин кьилел атай мусибатар, миллет маса гузвай ксарин ламагъвилер эхиз хъанач ва ада и темадай гзаф ширир кхъена. Халкъдин медин эсерра чал Къадиран твар алаз са къадар манияр гьалтзава. И манияр гъам-хажалатдив, хифетдив, асретдив ацланвай риклин сузайриз ухшар я:

Хажалатрин къакъан кледе
Цуьриз тежер фагъир я зун.
Бахтсуз хана, хайи квалев
Шадвал такур Къадир я зун.

Заз Къураба Къадир лагъай,
Руш ви гафар гьикъ эхин за?
Ашкъидикай са пай тахъай,
И дерг суруз гьикъ тухун за?

Яд эллера риклиз кьайи
Зун хъиндаз макан женни?
Хайи деге барбатъ хъайи,
Къурабадиз Ватан женни?

Манийрай аквазвайвал, Къадир хъсан шаир хъиз, хъсан ватанпересни тир. Вичин хайи квал-югъ, хайи Ватан бахтлу яз акун адан риклин мурад тир. Амма а девирда адан мурад кьилиз акъатун мумкин тушир. Адавай халкъдин кьилел къевзвай мусибатар ижтимаи къурулушдихъ галаз алакьалу тирди, и къурулуш дегешар тавуртла, белани алудиз тежерди къатлуз жезвачир.

Сифте яз Лезги Къадиракай малумат гайиди филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагъмедов я. Ада шаирдин Ахцегъ жуьнгъунай жагъурай ширирикай сад вичин “Дагъустандин савкъатар” (азербайжан члалал, Баку, 1987-йис) ктабда чапна. Эхиримжи вахтара Лезги Къадиран ширирикай са къадарбур мадни жагъана. Агъадихъ чна шаирдин “Пакаман шагъвар” твар алай шири гузва.

ПАКАМАН ШАГЪВАР

Пакаман шагъвар, зи фагъир гьалдикай,
Агакъра ван яргъа авай эллерив.
Зулумрикай фелекдин, чав къалрикай,
Цингел хуьнкай, лагъ, зун кьизил гуьлерихъ.

Зи гъам чуьгуз, дидел рикел хъанва плагъ,
Кими тежез вилерилай туькъуьл нагъв.
Зи бахт, вичел хажалатрин алаз дагъ,
Аватзава дерин-дерин вирериз.

Гурлу селлер авахъзава азгъундиз,
Къати я гар элкьезавай чайгъундиз.
Лейлидивай къакъатнавай Межнун хъиз,
Авара яз катнава зун чуьллериз.

Жуван миллет маса гун туш жедай кар,
Мусибатри тавурай чаз дуьнья дар.
Чи миресрив агакъра зи дуьз хабар,
Аватгункай, лагъ, зи гими гуьлериз.

Къадир я зун шадвал такур гьич квалев,
Хажалатрин залан пар я зи шеле.
Ажалди вахт ганва, кьенвач зун гъеле,
Кхъена, дерг пайзава за эллериз.

Ктабди чирвал
хкажда, чирвили -
къимет.

Лезги халкъдин
мисал

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəyovun
Sözleri Əhməd Cavadın*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadirikiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu,
Sənə hərbə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hiif etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKADIN GŦUKUMATDIN GİMN

*Макъам Уьзейир Гъажибегован
Гафар Агъмед Жавадан*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Эй чи кьегъал веледрин сейли тир Ватан!
Вун паталди чан гузни чун гъазур я вири!
Вун патал иви экичлиз чи эл я дири!
Пуд рангунин пайдах гъаз уьмуьр гъала!

Агъзурралд чан къурбанд хъана!
Хур женгериз майдан хъана!
Гъахъ клевай хвейи аскер,
Гъарад са къагъриман хъана!

Ви чил хуьрай гуьлуьшан,
Ваз гъар чавуз чан къурбан!
Вун клани яз чи риклер,
Муьгъуьбатдиз я макан!

Ви члехи твар, ви намус хуьз,
Ви пайдах цавуз хкажиз
Къвачин я вири жегъилар!
Сейли Ватан! Сейли Ватан!
Азербайжан! Азербайжан!

Лезги члалаз элкьуьрайди: С. Керимова

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ...

- Туькъуьлди тлуьн тавуртла, верцидинни чир жедач.
- Вад чулава йикъахъ са лацу югъни гала.
- Гьикъван хвейитлани, жанавур тамуз килигда.
- Еке ич тарал аламуькъдач, иер цуьк - хилел.
- Са члунукай гъал жедач, са тарцикай - там.
- Чарадан клусунал члехи хъайидан чин хуьрхунди жеда.
- Чарадан къуьлуьн фалай жуван члат хъсан я.
- Душмандиз гардан клирдалди кьиникъ хъсан я.
- Рехъ тефенмаз къутягъ жедач, клвалах - тавунмаз.
- Вахтуни вири клвалахар чирда.
- Захдай сад акъатда, минтикъдай - къвед.
- Катран мука кард жеда.

- Гурмагъдай гум акъат тавуна амуькъдач.
- Кланивал тахъуй, жеривал хуьй.
- Къамбут къванцик шехъда.
- Иситла акуна элгъэм рикелай алатна.
- Хуьруьн ферлуд рекинлай, квалин ферсузди кьирай.
- Гъар вацъ гьуьлуьв агакъдач.
- Авайла, вилер яру жеда, авачирла - чин.
- Авачирвилкай гъуцарни бизар я.
- Ажал агакъай кици несидин шаламар жакъвада.
- Ажуз ламрал къвед акъахда.
- Ажуз ламрал пуд рипе, йигин шиврел прун гъебе.
- Аскан дагъдизни жив къвада.
- Жуван квалин клан эгъундайбур жуван клвалляй акъатда.
- Къав алачир квализ къванер вегъида.
- Вилерин къатунрилай риклин къатунар гужлу я.
- Члехи тарихъ члехи хъенни жеда.
- Гъил ичлдан мез куьруь жеда.
- Къакъраяр - къазранбур, какаяр нуькренбур.
- Дагъдизни далу кланда.
- Дувул галачир тар ярх жеда.
- Клавуздал атай ракуна клашар акъада.
- Ягъай хъел къулуьхъ элкьедач.
- Виридакай хкагай дагъ лацу жеда.

РИКІЕЛ ХУЪХ!

Члалан паярикай тир суьществительнийрин эхирар дуьз кхъин патал са бязи къайдаяр рикел хвена кланзава. Агъадихъ чна и къайдайрикай садан гъакъиндай чирвилер гузва.

Актив падежда **-уни, -уьни, -ини** эхиррикай сад, гафунин дибда авай ачух сесинилай аслу яз кхъида. Дибда **а, о, у** сесерикай сад хъайитла, **-уни; э(е), и, аь(я)** сесерикай сад хъайитла, **-ини; уь** сес хъайитла, **-уьни** кхъида. Месела: а) **къал - къалуни; полк - полкуни;** б) **мерт - мертини; сим - симини; няс - нясини; в) къуьк - къуькуьни.**

Вичин дибда ачух сес **уь** авай суьществительнидин актив падеждин эхир анжах са ачух сесиникай ибарат яз хъайитла, а эхир **уь** гъарфуналди кхъида. Месела: **гъуьл - гъуьлуь; къуьл - къуьлуь, хуьр - хуьруь.**

ЭПИТАФИЯ

Твар-ван авай, умун кылихрин такабуру инсан, Азербайджандинни Дагъустандин халкьарин, гьакI ири Къафкъаздин дамах тир зурба алим, илимдин лайихлу деятель, Азербайджандин Милли Илимрин Академиядин академик, чи республикада сифте яз теориядиз талукъ тир физикадин мектеб арадал гъайи физикадинни математикадин илимрин доктор, Бакудин Гьукуматдин Университетдин профессор Абдулла Мухтарова 2013-йисан 17-майдиз 95 йиса аваз вичин дунья дегитшарна.

Абдулла Ибрагиман хва Мухтаров 1918-йисан 24-декабрдиз Дагъустан Республикадин Рутул райондин Цахур хуьре дидедиз

КЪАКЪАНРИХЪ ЯЛНА

хъана. Юкьван мектеб акьалт-Парайдалай къулухъ Азербайджандин Гьукуматдин Университетдин физикадинни математикадин факультетдик экечай ада 1944-йисуз инаг агалкъунралди къутягъна. 1946-йисуз Москвадин Гьукуматдин Университетдин аспирантурадик экечай ада, 1950-йисуз кандидатвилни диссертация хвена.

Азербайджандиз хтай жегъил алим университетдин теориядин физикадин кафедрада къилин муаллимвиле къвалахал акъвазна. 1964-йисуз А.Мухтарова физикадинни математикадин илимрин докторвилни диссертация хвена. 1965-1967-йисара ада физикадин факультетдин деканвиле къвалахна. 1967-1988-йисара профессор А.Мухтарова теориядиз талукъ тир физикадин кафедрадиз регъбервал гана.

Абдулла муаллимдин 150-далай гъаф илимдин къвалахар СССР-дин ва къешепатан ульквейрин илимдин журналри чапна. Дуньядин физикадин илимдик лайихлу пай кутур, гъа идалди Азербайжан вириниз сейли авур А.Мухтарова гъакни чи республикадин мектебра ва институтра чирвилерин система виликди тухунин карда чъехи тир роль

къутгъвана.

Физика илим виликди тухунай ва бажарагълу кадрияр къвачел акьалдарун паталди Чугур зегъметдай ада Азербайжан Республикадин Верховный Советдин "Гьуьрметдин чар", СССР-дин "Гьуьрметдин нишан" орден къачуна. Алим гъакни СССР-дин ва Азербайжандин "Чирвилерин къвенкъвечи", "Азербайжан Республикадин лайихлу илимдин деятель" гьуьрметдин тварариз лайихлу хъана.

Азербайжан аслу тушир къилдин гьукумат хъайидалай къулухъ алимдин зегъметдиз генани чъехи кьимет гана. 1998-йисан 28-декабрдиз Президент Гейдар Алиеван серенжемалди Абдулла Мухтаров чи республикадин "Шуьгърет" ордендиз лайихлу хъана.

Цахуррихъ ихътин са мисал ава: "Къисметди гън патахъ тухвайтлани, цахурвиз вич сифте балкандиз гуар агъаз чир хъайи чилин, гъа дагъларин, гъа хуьруьн векил яз гъиссед." Абдулла муаллимдини вич гъамиша дагъларин хва хъыз, къакъанрихъ ялдай цахурви хъыз гъиссед.

Аллагъди рагъмет авурай!

"САМУР"

ГАФАПАГ

Слук	- дар демек хътин чка
СпекI	- тутарин сорт
СпIра	- пурни
СунтI	- къванерин хара
Суьлуь	- къараб квачир
Тарт	- еб авай гьерт
Тенкъил	- къейидан къилихъ кIелдай дуьа
Тергер	- къвачи-къвачи
Пешенак	- хьирхьамрик ирин акатун
Тимек	- къулуь карч алай гъайвандин руфунин къаник квай чка
Тукъ	- векин са жуьре
Туратар	- хашлав
Уьрц ягъун	- инсанрикай ягъанатар ийиз, кефер авун
Футкъум хъун	- тIар хъана, къил элкъведай гъалда хъун
Хамзар	- мерейар
Хумул	- къулуь марф
Хуьчез	- къве йисан вилик
Хшка	- дирибаш
Ядалан	- яд акьалтнавай гъал
Ялкъаван	- кар алакъ тийир кас
ЯпатIур	- гъашарат
Яралуг	- къуру чими гар
Яргъец	- яргъи кас
Ярмача	- атIанвай тарцин са къатI

ВНИМАНИЮ СООТЕЧЕСТВЕННИКОВ

Желающие поступать в российские вузы абитуриенты по программе для соотечественников из Азербайджанской Республики могут обратиться в посольство РФ в Азербайджане, а также в редакцию газеты "Самур".

Обязательное условие для участия в приемной кампании – наличие рекомендации одной из официально зарегистрированных организаций российских соотечественников Азербайджана, входящих в Координационный совет (Русская община, «Содружество», Лезгинский национальный центр «Самур», Аварское общество, Общество татарской культуры «Гуган Тел», Татарская община, Землячество казаков Азербайджана). Рассматриваются кандидаты, имеющие оценки только «хорошо» и «отлично».

Контактное лицо: Якунина Любовь Тимофеевна, сотрудник Российского информационно-культурного центра, мобильный телефон: 050-508-33-98.

СОВЕТЫ СВЕКРОВЯМ

1. У нее (невестки) тоже иногда болит голова и бывают критические дни. Как когда-то было у тебя.

2. Она – чья-то дочь. Чей-то ребенок. Воспитанный другой женщиной и, возможно, в других условиях и традициях. Не всегда совпадающих с устоями и традициями твоей семьи.

3. Кстати, не все считают, что пылесосить надо каждый день и что сдавать сорочки в прачечную – такой уж большой грех!

4. Помни – твой сын далеко не идеал! Ты же сама об этом рассказываешь подружкам и маме! Он – ленив, гневлив, не очень аккуратен. И к тому же порядком избалован. Тобою, кстати.

5. Ты тоже всегда хотела, чтобы твой муж зарабатывал больше. И не боялся неурочных. (И это тоже не нравилось твоей свекрови.)

6. Ты – будем откровенны – тоже манипулируешь мужем. Как и все умные женщины.

7. Не приезжай к ним без предупреждения. Разве ты любишь, чтобы тебя заставали врасплох?

8. Не спрашивай, что она приготовила на ужин. С голоду не помрут, не сомне-

вайся. Даже если съедят пельмени. Как вы в молодости, бывало.

9. Делай ей комплименты, восторгайся ее причиской, новыми туфлями и платьем. Говори ей почаще, что она хорошо выглядит. Для сына ты первойши авторитет, и он всегда прислушивается к твоим словам.

10. Хвали ее готовку, спроси рецепт нового салата. Учись новому никогда не поздно. Даже такой отменной кулинарке, как ты. И ты всегда будешь желанным гостем в ее доме.

11. Не поддерживай ее критику в адрес твоего сына. Разведи руками – сама выбирала! Я его тебе не навязывала. Короче, «видели очи, що покупалы...».

12. Не дари ей то, что понравилось тебе. Вы из разных поколений, и ваши вкусы не обязаны совпадать. Помни, деньги – лучший подарок. Пусть купит то, что понравится ей, и вспоминает тебя с благодарностью. И будь благодарна за ее подарок – любой. Повторяю, ваши вкусы не обязаны совпадать. А она наверняка старалась.

13. Ты – деликатная и корректная женщина. Если хочешь дать ей совет, начини со слов: «Знаешь, а мне кажется...»

14. Все имеют право на плохое настроение. Не только ты и твой сын.

15. Делай скидку на ее молодость. Не будь злопамятна – в этом главная мудрость жизненного опыта, которого у тебя в избытке. Помни, обиды разрушают!

16. Не критикуй ее сына. Пока он в обиде, он подхватит твои слова. А потом они помянутся. И его будут раздражать твои критические и резкие высказывания в ее адрес.

17. В любом конфликте не занимай ничью сторону. Только сторону справедливости. Так будет честнее.

18. Подумай о своих перспективах. О старости, например. Ведь все возвращается бумерангом и окупается сторицей. Корысть? Нет, благодарности! Кривить душой я вовсе не предлагаю.

19. Ты просто обязана быть с ней в хороших отношениях! Ведь от этого зависит душевное и физическое здоровье твоего сына! Долой амбиции! Ты – благородный человек. Так считают все окружающие.

20. Не требуй назвать внучку в честь твоей бабушки. У твоей снохи была своя бабушка. Кстати, своего сына ты назвала вопреки просьбам родни мужа, помнишь?

1 июня 2013 года
Азербайджанская Государственная
Филармония им. М.Магомаева
**художественно-
литературный вечер**
посвященный
60-летнему юбилею
писателя-журналиста
Седает Керимовой

Вход по пригласительным

Тел.: (012) 432 92 17
начало: 19⁰⁰

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!

В районах республики на газету "Самур" можно подписаться коллективно и индивидуально в любое время.

Годовая подписка составляет 15 манатов.

Продается двухэтажный дом в Гусаре
Постоянная вода, телефон, газ, фруктовый сад.
Цена договорная. Конт.телефон: (050) 734-14-55

Qusar şəhərində M. Vəliyev 19 1a ünvanında mişar daşından tikilmiş 4 otaqlı, 2 eyvanlı, bütün kommunal şəraitə, 8 sot torpaq sahəsi olan səkilı ev satılır. Sənədləri var.

Bədirqələ kəndində, Qusar-Xudat yolunun kənarında 15 sot torpaq sahəsi satılır. Sənədləri var. İşiq, su və qaz xətləri çəkilib.

Tel.: ev: 5-50-88,
mob: (050) 615-86-12, (070) 625-99-94.

SAMUR

Baş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.

www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
Informasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581

Tiraj: 3000

Tel: (012) 432-92-17

"Zaman" mətbəəsində çap olunmuşdur